MORDET I HARALDSTED
7.ENDE JANUAR 1131.

Af

Knud Kinzi.

Mordet den 7.ende Januar 1131 var et politisk Mord. Motiverne var dels et Spørgsmaal om Idéer, dels om Personer. Den Strid om Idéer, der bevirkede den Spænding, som fik Udslag i Mordet og den følgende Borgerkrig, var den gamle — og desværre evig unge — Strid mellem Kirken og Staten. Kong *Niels's* Parti var først danske og saa kristne; de *var* kristne, men det kom i anden Række.

Knud Lavards Parti var først kristne og saa danske; de *var* danske og endog gode danske, de har i Virkeligheden gavnet Danmark betydelig mere end de andre. Knuds Parti gik sejrrige ud af den lange Kamp (1131—57), og derfor blev Danmark stort og lykkeligt. Hvis Niels's Parti havde sejret, vilde Danmark maaske være gaaet op i Tyskland.

Medens Niels's Parti holdt stædigt paa alt, som var dansk, havde Knuds Parti ikke noget imod at lære af Udlandet og indføre udenlandske Sæder og Skikke i Danmark, naar de var bedre end de danske; men de var alligevel gode danske og vilde ikke opgive en Smule af Danmarks Selvstændighed. Knud hyldede vel den tyske Kejser *Lothar* som sin Lehns-

herre, men kun i sin Egenskab af Obotriternes knês, han tog Venden i Lehn af den tyske Kejser og Sønderjylland af den danske Konge. Og derved udsatte han ikke Danmarks Selvstændighed for nogen Fare, men sikrede tværtimod Grænsefreden. Niels og Mogens var derimod, dengang det kneb for dem, rede til at hylde Kejser Lothar som deres Lehnsherre i deres Egenskab af danske Konger, altsaa til at give Danmark ind under Tyskland — saa meget var deres Danskhed værd!

Knuds Parti kan ogsaa kaldes Fremskridtspartiet, Niels's det reaktionære. Johannes Jørgensen kaldte engang Knud Lavard Europæer; thi han var Manden med det store Udsyn, aaben og modtagelig for Indflydelse og Paavirkning udefra. Og han stod ikke ene i sine Bestræbelser, hans Plejefader, *Skjalm Hvide,* og dennes Slægt var ogsaa villige til at lære af Udlandet. Udslag af denne „Europæisme" var, at Skjalm sendte Knud til Sachsen, og at hans Søn *Asser* sendte sin Søn *Absalon* til Paris at studere.

Niels og hans Tilhængere var derimod Bagstræbere, der satte sig imod alt nyt. Endvidere maa man karakterisere Knuds Parti som Idealister, der satte Landets Vel over egen Fordel, medens mange af Niels's Parti var mere optagne af at berige sig selv end af at gavne Landet. Karakteristisk for Forskellen paa de to Personer Knud og Niels er den Fortælling, som muligvis er sand og i det mindste passer saa godt til de to Karakterer, at den meget nemt kunde være sand, om, at Niels efter i et Aar forgæves at have søgt nogen, der vilde paatage sig det byrdefulde Hverv som Jarl i Sønderjylland, omsider *solgte* Embedet til Knud. Endnu mere be-

tegnende er det, at Niels ikke vilde udbetale sin Søster *Sigrid* den hende tilkommende Fædrenearv, hvorfor hendes Søn *Henrik*, Obotriternes knês, bekrigede Danmark i Aarevis. Men da Knud havde overvundet sin Fætter Henrik, betalte han ham Arven af sin egen Lomme og forsøgte derefter at faa Pengene af Niels. Niels vilde altsaa hellere udsætte sit Land for Krig og røveriske Overfald end give slip paa nogle Penge, han ingen Ret havde til. Knud var villig til at betale for en anden for at sikre Landets Fred. Og endelig kan fremhæves Knuds kristelige Opfattelse af Fyrsten som Folkets Tjener, hvis Opgave er *alle* Undersaatters Vel, i Modsætning til den hedenske Udnyttelse af Undersaatterne til egen og Slægtninges Fordel.

Det personlige Moment i Sagen var Spørgsmaalet: Hvem skulde være Konge i Danmark efter Niels? Men lad os først se, hvem de ledende Personer indenfor de to Partier var. Den førende indenfor Fremskridtspartiet var i mange Aar Sjællands og Rygens Jarl, *Skjalm Hvide*, der havde været med at regere Landet i Erik Egods Tid. Han var „den dygtigste Mand blandt de danske" (vita), „af den mest glimrende og uplettede Værdighed" (Saxo). Paa sine gamle Dage levede han dog i Ro paa sine Gaarde paa Sorø-Egnen. Han døde 1113; men han havde forinden ved sin udmærkede Opdragelse af Erik Egods Søn Knud lagt Grunden til Danmarks Frelse.

Knud Lavard besad alle Betingelser for at blive en Førerskikkelse. Fra sin Fader, *Erik Egod* (eller Ejegod), havde han arvet en mandig Vilje og en god Begavelse, og fra sin Moder, den fromme Dron-

ning *Bodil,* den Agtelse for Kristendommens Bud, som er nødvendig for en kristen Fyrste, og den kristne Næstekærlighed, der prægede hans Liv saa vel som hans Død. Hos Skjalm Hvide havde han faaet den bedste Opdragelse, en Dreng — og særlig en vordende Fyrste — kunde ønske sig. Som 16—18-aarig var han endelig blevet uddannet hos en af den tyske Kejsers mægtigste Vasaller, Hertug *Lothar* af Sachsen, og her havde han lært en højere og mere udviklet Kultur at kende, end han kunde hjemme. Denne Kultur og denne Civilisation længtes han nu efter at indføre i Danmark.

1115 blev han Jarl i Sønderjylland — eller „Danmarks Hertug", som han ogsaa kaldes — og Grænsens Forsvarer. I denne Stilling fik han god Lejlighed til at vise sine fremragende Evner. Sønderjylland var den Del af Danmark, hvor Uordenen var størst. Venderne havde flere Gange hærget det meste af Landsdelen, og i det Aar, der var gaaet mellem *Eliv* Jarls Forræderi og Afsættelse og Knuds Udnævnelse, var de lokale Røvere — blandt dem fandtes ogsaa Embedsmænd — optraadt saa frækt, at Bønderne maatte anlægge Volde og Grave uden om deres Gaarde og lænke Dyrene i deres Stalde, saa det første, Knud havde at gøre som Jarl, var at straffe Røverne og skaffe de bestjaalne deres Ejendele tilbage.

Da de indre Forhold var ordnet, gik han mod Venderne for at vænne dem af med at overskride Danmarks Grænse, og det gjorde han ved først at vise dem sin krigerske Overlegenhed og derefter at slutte en venskabelig Overenskomst med dem, der førte til, at han 1129 arvede Kongemagten i Venden

efter sin Fætter Henrik. Navnlig som Konge af Venden („Obotriternes knês") viste han ret, hvad han duede til. (Hvis han var blevet Konge i Danmark efter Niels, vilde Danmarks Storhedstid sikkert være begyndt en Snes Aar før). Han maatte først erobre Venden Stykke for Stykke fra de mange Oprørere, og det var noget, han forstod sig paa. Han overvandt altid sine Modstandere ved sin Hurtighed, som muliggjordes ved hans Brug af Rytteri. Han var den første Dansker, der brugte Rytteri som en særlig Vaabenart, og det lærte hans Slægt af ham, og derfor sejrede den (Erik Emune ved Fotevig 1134, Valdemar Knudssøn og Svend Erikssøn ved Viborg 1151). Da han havde sikret sig Herredømmet i sit vendiske Rige, byggede han Landet op og gjorde det kristent. (Han var bl. a. ivrig Kirkebygger, baade i Sønderjylland og Venden.) Venden fik en kort, lykkelig Tid, der afbrødes brat ved Knuds Død, da Hedningerne begyndte en ny ødelæggende Borgerkrig.

Blandt Tilhængerne af Fremskridtspartiet kan endnu nævnes Knuds Broder *Erik Emune,* som Knud, under hvem Rigets Forsvar sorterede, havde indsat som Lehnsmand over Smaaøerne syd for Fyn, med hvilken Stilling fulgte Landets Forsvar til Søs. Endvidere *Erik Jarl,* der var gift med Knuds Kusine, Knud den Helliges Datter *Cæcilia.* Han var først Jarl i Vestgötland og blev senere Høvding over Falster. Og Knuds Fostbrødre, Skjalmssønnerne, først og fremmest Asser Rig.

Kongens Parti var en Klike usociale Individer, der til Landets Ulykke var ved Magten. Kong *Niels* var en svag Mand, der ganske savnede Evnen til at

regere. Krigen 1114 mod Venderne viser bedst, hvor lidt han formaaede. Efter at Venderne i flere Aar havde terroriseret de danske Farvande og hærget alle danske Kyster, ja undertiden var gaaet paa Plyndring langt ind i Landet, fik Mænd af Fremskridtspartiet omsider overtalt Niels til at ruste en Hær og gaa imod dem. Øboerne blev de eneste, der deltog i den Krig paa de danskes Side. Skaaningerne kom for sent (de traf den flygtende Hær paa Hjemvejen), og den sønderjydske Jarl Eliv blev hjemme efter at have modtaget en Sum Penge herfor af Venderne. I det ulykkelige Slag ved Lütke 8.—9. August 1114 led de danske da et saa grundigt Nederlag overfor Venderne, at de kun havde eet at haabe: at de kunde redde sig ved Flugt.

Men hvad Under, at han ikke kunde styre Riget, naar han ikke engang kunde styre sit eget Hus! En af hans Hirdmænd, *Kristjern Svendssøn*, dræbte engang en anden Hirdmand; men da Morderen havde formaaende Slægtninge [han hørte til den kendte Thorgunneslægt, der talte saa fremragende Medlemmer som Erik Egods Dronning Bodil (hans Tante), de to første danske Ærkebisper, Asser (hans Broder) og Eskil (hans Søn) og Historieskriveren Svend Aggessøn (hans Sønnesøn)], og den myrdede savnede saadanne, slap Kristiern med en Bøde i Stedet for at blive jaget bort som fredløs, hvad Vederlagen krævede. En anden Gang hug en Hirdmand efter en Kammerat, medens denne gik med Kongen under Armen — saa stor var Respekten for Kong Niels!

Mogens (kaldes ofte ved Navnets latinske Form Magnus; men naar man ikke siger Nicolaus, Canutus,

Sorø Amt 1931

Carolus etc., men bruger de danske Former Niels, Knud, Karl, hvorfor saa ikke ogsaa bruge den danske Form Mogens? Denne Form findes i det gamle Ludus, der er skrevet paa Dansk. Den danske Rimkrønike har (vv. 3712 og 3742) Formen Mawens) var Søn af denne Niels og slægtede desværre sin Fader paa. Han var holdningsløs og egenkærlig, og han havde faaet en slet Opdragelse. Han betragtes ofte som den brutale Stræber, fordi han slog Knud ihjel; men det er sikkert en Misforstaaelse. Det var ikke Mogens, der undfik Idéerne, smedede Rænkerne og havde de store Planer. Han blev ophidset til Vrede og skræmt til Frygt for Konkurrencen, og han udførte Mordet uden at kunne gennemskue Følgerne.

Sjælen i Modstanden mod Knuds Reformer var *Henrik Skadelaar.* (Navnet „Skadelaar" lader ane, at han har haft samme Bygningsfejl som sin Farfader, Svend Estridssøn (coxa valga), idet Laarbenets øverste Ende var skæv, saa Benene sad for langt fra hinanden, hvilket gav ham en skrævende, rokkende Gang.) Han var Fætter til Knud og Mogens og næsten Kongesøn; han var nemlig Søn af en af Svend Estridssøns Sønner, den Svend, om hvem Saxo i 12.te Bog af sin Danmarks Krønike fortæller, at han ved Efterretningen om Erik Egods Død trods Sygdom lod sig bære til Viborg Thing for at blive hyldet som Konge, inden han døde. „Hans Svaghed formaaede nemlig ikke at faa Bugt med hans uudslukkelige Ærgerrighed. Men medens han uden at ænse sin Sygdom anstrengte sig over Evne for at naa Thinget, kom Døden ham og han ikke Døden i Forkøbet, og han gik glip

ikke blot af Kongemagten, men ogsaa af Kongenavnet." (Winkel Horns Ovs.) Hans Søn Henrik slægtede sin Fader paa i Ærgerrighed og vilde — uden smaaligt Hensyn til Midlerne — naa, hvad hans Fader ikke havde naaet. Men hvorledes skulde han naa det? Ja, lad os engang se paa, hvilke Kongsemner der var i Danmark paa den Tid.

Af Svend Estridssøns mange Sønner var kun to tilbage i Danmark: *Niels,* der jo nu var Konge, og *Ubbe,* der dog, dengang Erik Egod og den nys omtalte Svend var døde, havde vægret sig ved at modtage Kronen; da han foretrak et fredeligt Liv med boglige Sysler for Kongens urolige og besværlige Levevis. De fleste af Svend Estridssøns øvrige 15 Sønner var døde (Kongerne *Harald Hen* 1080, *Knud den Hellige* 1086, *Oluf Hunger* 1095 og *Erik Egod* 1103, endvidere *Svend* (som lige omtalt) 1104, *Benedikt* 1086, *Mogens* 1074 (paa Rejse til Rom), *Svend Korsfarer* 1097 (ved Antiochia), *Bjørn* dræbt af en Holster paa Oluf Hungers Tid. *Gorm, Omund, Sigurd, Ulf* og *Karl* synes ogsaa at være døde inden 1104, uden at vi ved hvornaar eller hvordan), og *Thorgils* var vel forvaret i Kiew, hvor han havde faaet et lille Fyrstendømme. Af næste Generation levede endnu fem Kongesønner: 1) *Karl den Gode,* Knud den Helliges Søn, 2) *Knud,* Erik Egods ægte Søn, 3) *Harald Kesje* og 4) *Erik Emune,* Erik Egods uægte Sønner (ægte eller uægte spillede ikke nogen større Rolle dengang; alle Svend Estridssøns Sønner var uægte og dog kom fem af dem paa Tronen) samt 5) *Mogens,* Niels's Søn. Niels var jo Konge, saa hans Død maatte Erik jo foreløbig oppebie. Ubbe vilde næppe gøre ham Knuder; naar der var saa

mange, som gerne vilde være Konger, vilde han jo nok ikke trænge sig paa paa sine gamle Dage. Karl Knudssøn (den Gode) behøvede han ikke at frygte. Han var ved sin Faders Død blevet bragt til sin Morfader i Flandern, hvor han nu var Greve. Han havde tilmed sagt Nej, baade da man tilbød ham at blive Konge i Jerusalem, og da man vilde vælge ham til tysk Kejser, saa hvorfor skulde han saa pludselig kaste sit Blik paa Danmark? Desuden døde han 1127.

Harald Kesje havde regeret Landet, medens hans Fader drog paa Pilegrimsfærd til det Hellige Land, og havde i den Tid naaet at gøre sig saa forhadt og foragtet, at han ikke kunde gøre sig noget Haab om at blive valgt til Konge. Hvorledes Henrik Skadelaar vilde fortrænge Erik Emune, ved vi ikke; men hans Plan med Hensyn til Knud og Mogens var tydelig nok: Han vilde ophidse Mogens til at dræbe Knud. Saa var Knud af Vejen, og Mogens vilde som den populære, ja elskede og beundrede Knuds Morder være umulig som Kongsemne. Hans Plan mislykkedes jo til sidst paa et enkelt Punkt: Det var ham selv, der blev dræbt, og Erik Emune, der blev Konge. Derfor har Historien ikke berettet noget om hans Planer med Hensyn til Erik Emune.

Men der var en, som af en helt anden Grund ophidsede Mogens mod Knud og vilde have Knud ryddet af Vejen. Det var Kong Niels's anden Dronning, *Ulvhild.* Hans første Dronning, *Margrethe Fredkulla* (Datter af den svenske Konge Inge den Ældre, først gift med den norske Konge Mogens Barfod), havde tilbragt sit Liv med at mægle og stifte Fred og havde arbejdet ivrigt paa at knytte

sin Søn Mogens og Knud sammen i Venskab (havde bl. a. faaet arrangeret, at Knud blev Mogens' Gudfader, dog sikkert ikke ved Mogens' Daab (som Olrik antager, endskønt Knud da kun var 13 Aar), men antagelig ved hans Firmelse (Konfirmation); da har Knud vel været 19—20 Aar). Men da hun var død 4. November 1117, var Mogens kun udsat for Paavirkning, der var fjendtlig mod Knud. Rent galt blev det, da Niels ægtede Ulvhild Haakonsdatter, som ca. 1123 var blevet Enke efter den svenske Konge Inge den Yngre Halstenssøn. Denne myndige og ærgerrige Kvinde havde sat sig i Hovedet, at hun vilde samle de tre nordiske Riger til eet. Til dette Formaal søgte hun sig et Kongsemne, og hun fandt sin Stifsøn Mogens bedst egnet. Han var Kongesøn i Danmark, Konge i Sverige, og hun selv var af norsk Kongeæt, idet hun nedstammede fra Harald Haarfager, saa ved Diplomati og Vold haabede hun at kunne gøre ham til Konge i alle tre Lande.

Med Hensyn til Mogens' svenske Kongeværdighed forholdt det sig saaledes: Hans Moder Margrethe var Datter af den svenske Konge Inge den Ældre Stenkilssøn, og Mogens var derfor nærmeste Arving til Sverige, da Stenkils mandlige Æt (Inges Broder Halsten og dennes Sønner Filip og Inge den Yngre, Ulvhilds første Gemal) var uddød. Vest-Gøterne valgte da ogsaa Mogens; men Sveaerne, der plejede at vælge Sveriges Konge, valgte *Regnvald Knaphøvde,* Olav Næskonges Søn; men da han trængte ind i Vest-Gøternes Land for at erobre sig hele Sverige, blev han dræbt. Sveaerne valgte nu Blot-Svends Søn *Kol,* kaldet Erik Arsæl. Øst-Gøterne

Sorø Amt 1931

og Smaalændingerne har vistnok fulgt Sveaerne, saa Mogens altsaa kun havde Vestgøtland.

Ulvhild havde jo ikke været Dronning i Danmark ret længe, før hun var klar over, at Knud havde betydelig større Chance for at blive Konge efter Niels end Mogens; altsaa maatte han ryddes af Vejen. Helmold fortæller, at Ulvhild paa Thinge (i Slesvig eller Urnehoved), da Knud begik en formel Fejl ved at optræde som vendisk Konge og Kong Niels's Ligemand i Stedet for som Hertug med Ærbødighed for sin Lehnsherre, ophidsede Mogens med de Ord: „Ser du ikke, at din Fætter allerede har grebet Sceptret og er Konge? Betragt ham dog som din aabenbare Fjende, siden han endnu i din Faders Levetid har dristet sig til at rane Kongenavnet! Hvis du længer lukker Øjnene i og lader være med at dræbe ham, saa vid, at han skiller dig baade ved Livet og Riget!"

Saaledes under dobbelt Paavirkning fra sin Fætter, Henrik Skadelaar, og sin Stifmoder, Ulvhild, besluttede Mogens endelig at dræbe Knud (iflg. Saxo med Niels's Tilladelse). Knud mærkede straks, at han havde vakt Niels's Vrede ved sin Optræden paa Thinge, og engang Niels og Mogens kort Tid efter var i det sydlige Jylland, bød Knud dem hjem til sig, gjorde et stort Gilde for dem og gav dem kostbare Gaver; Mogens fik en glimrende Klædning, som Knud havde faaet af Kejser Lothar. Mogens iførte sig den straks, og alle, som saa ham, sagde, at der ikke fandtes vænere eller anseligere Mand (Knytlingesaga, 330 f.). De bød ham saa til Julegilde i Roskilde, og ved den Lejlighed kunde Mogens vel saa se sit Snit til at befri sig for den besværlige Medbejler.

Robert af Ely fortæller, at Mogens tre Gange forgæves forsøgte at stikke Knud ned under dette Julegilde: En Dag sad Knud og Mogens til Bords ved Siden af hinanden, og Mogens trak da sit korte Sværd ud af Skeden for at stikke det i Ryggen paa Knud; men én gjorde et Tegn til ham, at han ikke skulde gøre det nu, og Mogens lod da, som om han havde spildt noget vaadt ned i Skeden. En anden Gang yppede Mogens og hans Fæller Strid paa Skrømt, medens Knud var til Stede, for at denne Fredsven, der altid skulde blande sig i andres Stridigheder, ogsaa nu skulde lægge sig imellem, saa en af dem kunde faa Lejlighed til at ramme ham ved et „Uheld", hvilket dog ikke lykkedes.

Mogens bad saa Knud om en hemmelig Samtale i Klostergangen ved det Stenkloster, Svend Nordbagge havde bygget i Roskilde; men de blev forstyrret. Saa bad Mogens endelig Knud om endnu en hemmelig Samtale paa et Sted, Knud selv kunde vælge, og Knud foreslog da Haraldsted Skov, da han netop skulde hen der i Nærheden.

Endnu før Julen var forbi (Julen sluttede med Oktaven af Hellig tre Konger, 13. Jan.), brød Knud og Mogens op og red hver til sin Side, for at ingen skulde se, at de havde aftalt at mødes igen. Mogens drog til „Gefnewathe" (vita) — hvor det nu kan have ligget —, Knud til Balstorp (Balstrup), antagelig for at besøge Adelsbonden Aslak dér, som vistnok var Knuds Gudfader (iflg. Robert af Ely gav han Knud Navn). Efter et kort Besøg i Balstorp red han til Haraldstedgaard, som hans Kusine Cæcilias Mand, Erik Jarl, havde i Lehn (Haraldstedgaard var Kongs-

gaard; et Minde herom er Betegnelsen „Kongens Haraldsted").

Mogens havde nogle sammensvorne Forbundsfæller, der havde lovet at bistaa ham ved Mordet: 1) hans oftere omtalte Fætter Henrik Svendssøn Skadelaar, 2) *Ubbe Esbernssøn Jarl,* gift med Niels's uægte Datter Ingerid, 3) dennes Søn *Hagen* (Haakon) *Skaaning* og 4) *Hagen Sunnivassøn Jyde* (eller Normand), Søn af en Jyde og Sunniva, Datter af den norske Jarl Hagen Ivarssøn og Ragnhild, Magnus den Godes Datter; han var gift med Knud Lavards Søster Ragnhild, hvem han havde faaet som Belønning af Erik Egod, fordi han havde hævnet dennes Broder Bjørn, som var blevet dræbt af Venderne. Han har vistnok været Jarl i Sønderjylland før Forræderen Eliv, hvem Knud afløste. Hans Søn var den senere Konge Erik Lam. Da han hørte, at Sammensværgelsen gjaldt hans Svoger Knuds Liv, trak han sig ud af den, men afholdtes af sin Ed fra at røbe Sammensværgelsen for Knud. Flere sluttede sig til Sammensværgelsen, uden at vi kender deres Navne.

Hvorledes Mordet i Virkeligheden er gaaet for sig, er det svært at faa Rede paa. Det hele foregik i al Hemmelighed, ingen af Parterne omtalte det forinden, og bagefter var den ene Part ivrig for at dysse Sagen ned, og den anden var myrdet. De historiske Forfattere har derfor maattet nøjes med Rygter og Gisninger og er følgelig kommet til forskellige Resultater. Robert af Ely siger saaledes, at Mogens opfordrede Knud til at møde ham i Haraldsted *selvtredje*, vita (lectio 6), at han skal komme *alene* („ut in secreriori loco michi soli solus

obvias"), og Saxo, at han vil tale med ham under fire Øjne; de to sidste har antagelig Ret. Vita siger, at Knud ikke tog Sværd med, Saxo, at han omsider lod sig nøde til at tage Sværd med. Robert fortæller, at Mogens brød op om Natten for at brænde Haraldstedgaard af over Hovedet paa Knud, men først naaede til Haraldsted ved Daggry, hvorfor han maatte opgive sin første Plan (Scr. rer. Dan. IV, 260), vita, at han først brød op om Morgenen („Die altera epiphanie summo diluculo Magnus surgens", lectio 7), og Saxo, at han begav sig paa Vej om Natten. Saxo siger, at Mordet fandt Sted just paa Hellig tre Kongers Dag; hvis han ikke har taget fejl af Datoen, maa han have ment, det var i Begyndelsen af Natten. Eller Thomas Gheysmer har maaske Ret, naar han mener, at Saxo med „Epiphaniæ sacra gerebantur" mener „agebatur Octava Epiphaniæ" (vid. Scr. rer. Dan. II, 611, Note y) (at han altsaa blot siger, at det var i Oktaven af Epifani, Hellig tre Kongers Dag og den følgende Uge). Men Kilderne er ret enige om, at den tyske Sanger Sivard hentede Knud paa Haraldstedgaard og søgte at advare ham paa den korte Vej ved at synge Grimhild-Visen (af Niebelunge-Sagnkredsen; findes paa Dansk i „Danmarks gamle Folkeviser" Nr. 5), at Mogens og Knud talte sammen under fire Øjne, at Mogens til at begynde med hyklede Venskab, men pludselig, da Knuds Mistanke var vakt, sprang op og rasende spurgte: „Hvem tilhører Danmark?" og stødte Knud ned, hvorefter Forræderne stormede frem og gennemborede (Helmold: parterede) Liget.

Mordets Resultater svarede ikke til Forventningerne. Folket rejste sig til Oprør for at hævne den

elskede Knud. Oprørets Ledere var Skjalm Hvides fire Sønner *(Toke, Ebbe, Asser Rig* og *Sune), Kristjern Svendssøn* (den tidligere omtalte Hirdmand), *Peder Bodilssøn* (Grundlægger af Sct. Peders Kloster ved Næstved), *Hagen Sunnivassøn* og Knuds Brødre *Erik Emune* og *Harald Kesje.* Den sidste faldt dog senere fra og sluttede sig til Niels. Forgæves gør Niels Mogens til sin Medkonge, forgæves hylder Kong Mogens Kejser Lothar som sin Lehnsherre for at faa fremmed Hjælp i Borgerkrigen, og forgæves gør Niels senere (efter Mogens' Død) Harald Kesje til sin Medkonge: I Slaget ved Fotevig falder Mogens og Erik Skadelaar 4. Juni 1134, og Niels dræbes af Knuds Gildebrødre i Slesvig 26. Juni s. A. Forræderen Ubbe Jarl hænges af Erik Emune paa Laaland Efteraaret 1133, og Overløberen Harald Kesje dræbes af sin Broder kort efter Slaget ved Fotevig. Saasnart Dronning Ulvhild saa, at hendes Stifsøn Mogens ingen Chance havde for at blive dansk Konge, forlod hun ham og hans gamle Fader og rejste til Sverige, hvor hun giftede sig med Kong Sverker, Søn af Mogens' Fjende Kol.

Knuds Parti kom derimod til Magten: Først hans Broder *Erik Emune,* saa hans Søstersøn, *Erik Lam,* og senere hans Søn, *Valdemar den Store.* Knud af Ringsted blev Stamfader til de danske Konger (fra Valdemar den Store til Christian X), og dermed sejrede hans Idéer i Danmark. Danmark lukkede sig ikke inde bag en kinesisk Mur, men stod i levende Forbindelse med den store Verden og tilegnede sig fuldtud den kristne Kultur og Civilisation.

Men selvom hans Parti ikke var kommet til Magten, vilde hans Idéer dog sikkert, uden at hans

Fjender anede det, langsomt være trængt igennem, takket være Sct. Knuds Gilderne. Kannik har fremsat den Formodning, at Knud Lavard har grundlagt Sct. Knuds Gilderne, og meget taler for, at denne Formodning er rigtig: Gilderne kendes ikke før Knuds Tid, de første Gilder opkaldes efter Knud Lavard, endog Gildet i Odense („scti Kanuti de Ringstad", Henry Petersen, p. 25), endskønt man dog vilde vente, at man dér vilde foretrække den hellige Knud Konge, og da Gildet i Malmø stillede sig under dennes Ledelse, fejredes ikke blot hans, men ogsaa Knud Lavards Festdage, de fejrede altsaa baade Gildernes Grundlægger og dette Gildes Patron. — Knud stiftede Gildet i Slesvig, omfattende alle Byens Borgere, og gav Gildet Love, byggede paa Vederlagen (Hirdloven) og vel ogsaa hans Erfaringer om tysk Lovgivning. Derved fik Slesvig By sine Love. Lignende Gilder stiftedes senere i andre Byer, med Lovene fra Slesvig. Paa disse Bylove byggedes delvis de senere Landslove (Skaanske Lov, Kong Valdemars Jydske, Kong Valdemars Sællandske Lov o. s. v.) og paa dem igen Rigets Lov (Christian V). Knud Lavard kan saaledes betegnes som den danske Lovgivnings Fader, og han blev Grundlæggeren af det nye Danmark til Trods for Mordet i Haraldsted 7. Januar 1131.

[Litt. Saxo Grammaticus' Danmarks Krønike XIII. Robert af Ely i Langebeks „Scriptores rerum Danicarum" IV, 256—61. Breviar-Passioner ibd. IV, 261—77. Sællandskrøniken ibd. II, 610—12. Svend Aggessøn Cap. VII, ibd. I, 59—62; bedre: Gertz: Scriptores minores, I, 130—32. Knytlingesaga i „Fornmanna søgur" (Kbh. 1828) XI, 329—35. Helmolds Slavekrønike, Skoleudgave v. Pertz (Hannover 1868). Georg Waitz: „Eine unge-

Sorø Amt 1931

druckte Lebensbeschreibung des Herzogs Knud Lavard von Schleswig" i „Abhandlungen der königl. Ges. der Wissenschaft zu Göttingen" 1858 (tillige som Særtryk), her citeret under Mærket „vita". Hermann Reich: „Knud Laward, Herzog von Schleswig" i „Jahrbücher für die Landeskunde d. Herzogth. Schleswig, Holstein u. Lauenburg" 1869. Hans Olrik: „Knud Lavards Liv og Gerning" (Kbh. 1888). „Ludus de Sancto Canuto Duce" udg. v. S. Birket Smith (Kbh. 1868). Knud Pedersen Kannik: „Sct. Knuds Gilde. Kongens Mænd" (Aabenraa 1928). Henry Petersen i „Aarbog for nordisk Oldkyndighed" 1885, 15—71. Carl M. Fürst: „När de döda vittna" (Stckh. 1920), 47, 71—2.]